

En god historie

Tyge Krogh om mikrohistorie, metodefiksering og det store natmandskomplot

Interview ved Peter Henningsen

Fortid og Nutid, september 2005, s. 221

I foråret 2000 forsvarede Tyge Krogh sin disputats *Oplysningstiden og det magiske om de magisk-religiøse elementer i dansk straffepødsel i første halvdel af 1700-tallet*. Allerede samme efterår udgav han endnu en bog, denne gang om en stor retssag mod et netværk af kriminelle, sjællandske natmænd, som fandt sted i Kalundborg i 1730'erne. Det store natmandskomplot, som bogen hed, er det første eksempel herhjemme på den variant inden for den nye kulturhistorie, som kaldes mikrohistorie, og bogen er senere, sammen med Palle O. Christiansens *Lykkemagerne* fra 2002, kommet til at stå som eksempler på mikrohistorien i Danmark. *Fortid og Nutid* har taget en snak med Tyge Krogh om hans syn på mikrohistorien, og hvad den kan bruges til.

Tyge Krogh, f. 1954, dr. phil., arkivar og seniorforsker ved Rigsarkivet. Har foruden de to ovenfor nævnte bøger bl.a. udgivet *Staten og de besiddelsesløse på landet 1500-1800* (1987); *Filantropibegrebet mellem næstekærlighed, liberal politik og solidaritet*, *Den jyske Historiker* nr. 67 (1994); *Bødlens og natmandens uærlighed*, *Historisk Tidsskrift* bd. 94 (1994) og *Henrettelsens fascination. Om selvmordsmord og statsreligiøsitet i 1700-tallet*, *Den jyske Historiker* nr. 105 (2004).

Hvad betyder begrebet kulturhistorie for dig?

Som en forsker, der oprindeligt arbejdede med en strukturhistorisk tilgangsvinkel, hvor jeg primært interesserede mig for de dominerende økonomiske og sociale strukturer, er den kulturhistoriske analyse lidt af en frigørelse. Her får man lov til at kaste sig over en række nye områder, som ikke passer ind i den store strukturhistorie, og som ikke nødvendigvis har hovedrollen i samfundets udvikling. Man kan sige det på den måde, at man via kulturhistorien får lejlighed til at fordybe sig i nogle meget specielle emner, som måske i virkeligheden gemmer på væsentlige forståel-

ser, man ikke ellers ville have opdaget. Ting, som drukner i den store strukturhistorie, der var så populær herhjemme i 1970'erne og 1980'erne.

Det er også spændende at kaste sig over nogle mindre, men til gengæld eksotiske historier med umiddelbar appel til læserne i stedet for altid at skulle beskrive store komplekse sammenhænge over en given periode. I min bog om 1700-tallets natmænd ønsker jeg f.eks. ikke at give en dækkende beskrivelse af hele perioden, men blot at beskrive denne specialitet – natmændene. Siden opdager man måske, hvad denne lille specialitets betydning er for 1700-tallets "store" historie.

Kan man forstå en periodes økonomiske og politiske forhold uden at forstå den kultur, hvoraf de er en del?

Nej, det kan ikke reduceres. Historien kan ikke reduceres til f.eks. økonomiske, sociale og politiske forhold, lige så lidt som den kan reduceres til kulturelle forhold. Det er det, der er pointen. Der er kulturelle aspekter indvævet i alle forhold, og de spiller en betydelig rolle. Når man opdager det, så åbner der sig nogle nye muligheder for forståelsen af samfundsforandringer. Men selvom man bedriver kulturhistorie, behøver man jo ikke at mene, at alt andet er irrelevant, at økonomiske, sociale og politiske forklaringer er uvæsentlige. Jeg har det udmærket med at sige, at det er fornuftigt og relevant at beskæftige sig med kulturhistoriske aspekter, og også at der savnes forskning heri, men det gør altså ikke de andre indfaldsvinkler mindre relevante.

Da du fandt natmandssagen tilbage i 1978, var du da bekendt med kulturhistorie?

Nej ikke som sådan. Jeg var meget socialhistorisk inspireret dengang, og der er jo også socialhistoriske elementer i natmandshistorien. Dengang i 1978 læste jeg blot sagen og gik videre med andre ting. Men den lå i baghovedet som en udfoldet mulighed. Ja, den lå i virkeligheden i 12 år, før jeg atter tog den op. Og i løbet af de 12 år var der sket meget på det faglige område. Man lever jo ikke i et vakuum, og netop den nye kulturhistorie brød igennem i 1980'erne, mens den gamle sociale og økonomiske historie fik sig nogle gevaldige skrammer. Og jeg må sige, at det har været umagen værd at kaste sig over kulturhistorien og forsøge at forstå den forestillingsverden, som ligger bag sagen om natmændene.

Natmandsbogen udkom i efteråret 2000, og i foråret samme år kom din disputats

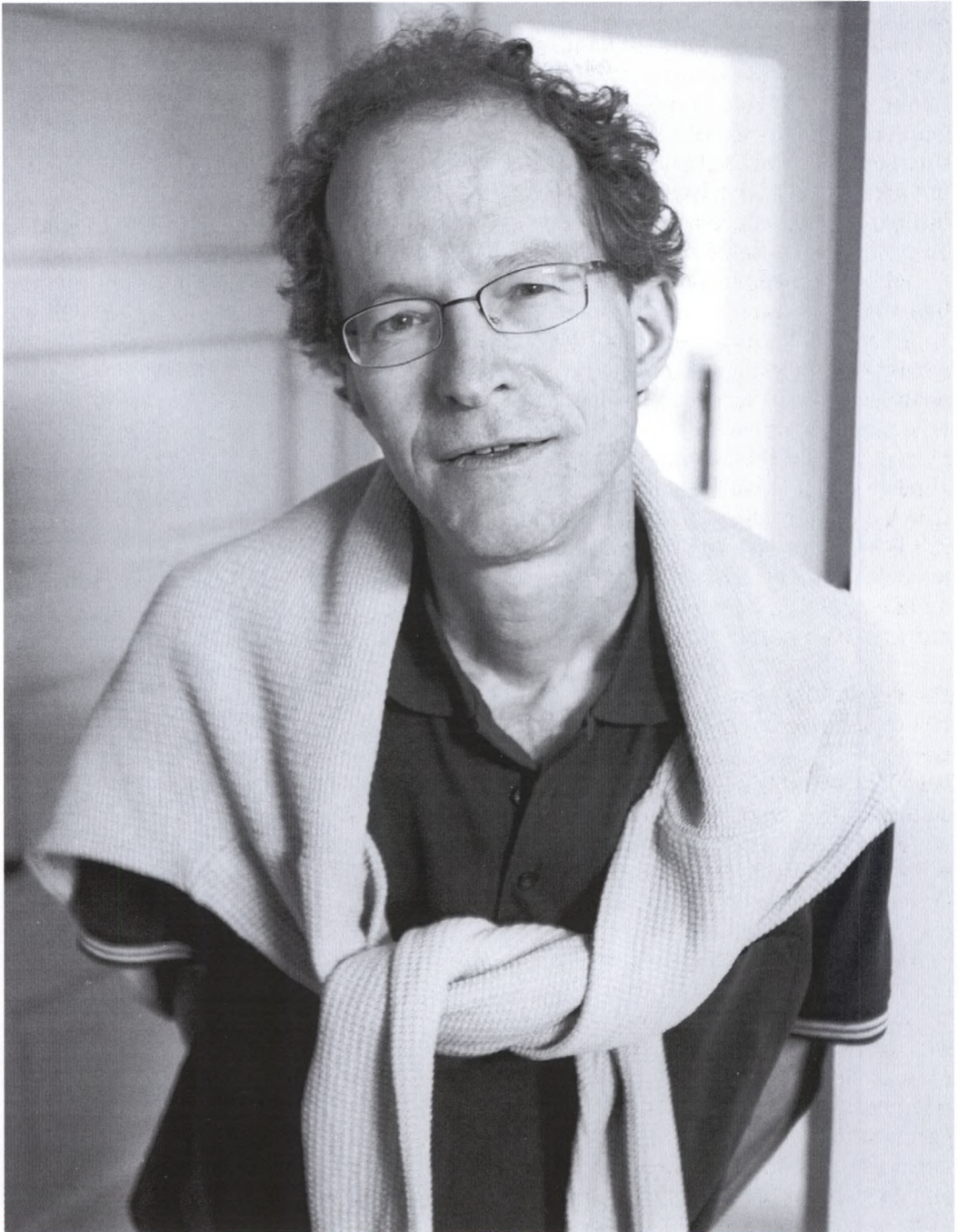
om 1700-tallets straffepraksis. Hvilken idé opstod først?

Det var klart historien om natmændene, der kom først. Jeg ville beskrive en helt bestemt begivenhed i 1730'erne. Jeg kom også fint i gang med at beskrive den konkrete historie, men oplevede så, at der var en række elementer, som jeg ikke kunne forstå og beskrive tilstrækkeligt i den meget lokale tilgangsvinkel, som sådan en enkelt sag lægger op til. Jeg var altså nødt til – for at sætte natmandssagen i perspektiv – at foretage supplerende undersøgelser for at se, hvad der var generelt og hvad der var særligt i denne sag. Var sådanne store tyvekomploetter f.eks. almindeligt forekommende? Var de idømte straffe hårde i forhold til sædvanlig retspraksis osv.?

Hertil kom den fremmedartede forestillingsverden, som styrede personernes handlinger. Det første, der slog mig som besynderligt og forklaringskrævende var de forestillinger om uærlighed, der fandtes i 1700-tallet. Hvor udbredte var de, og hvor kom de fra? Og så var der den magisk-religiøse forestillingsverden, hvor Højesteret bl.a. idømte bålstraffe til sodomitter. Det havde forskningen hidtil ikke beskæftiget sig med, og det blev nødvendigt for mig at forstå sådanne forestillinger og deres betydning i samfundet, før jeg kunne beskrive de motiver, personerne i natmandssagen havde til at handle som de gjorde. Det var disse supplerende undersøgelser, der blev til min disputats.

Det kræver noget særligt formidlingsmæssigt at skrive en historie som natmandskomplottet. Du må have gjort dig tanker om på hvilken måde, du ville formidle den?

Begyndelsen på historien om natmandskomplottet ligger som sagt mange år før disputatsen. Jeg var begyndt at skrive på historien og var kommet et godt styk-

"Jeg mener, at der har været en tendens til, at mikrohistorien som sådan blev omtalt som prototypen på en ny form for historieskrivning. At den altså mere eller mindre burde anvendes på al historieskrivning. Men den faghistoriske diskussion kan ikke alene lade sig binde til de indsigter, som mikrohistorien kan bidrage med. Man kan ikke bare fravælge 'den store historie', som efter min mening er en del af selve den menneskelige måde at tænke på. 'Den store historie' er historieforskningens primære slagmark."(foto: Stig Stasig).

ke vej ind i den, da jeg kom til et punkt, hvor den simpelthen blev for kompleks. Der var en række fænomener der ikke kunne beskrives, uden at jeg selv gik i gang med nogle dybere undersøgelser, som ikke hørte til i fortællingen om natmændene. Det gjaldt især forestillingerne om uærlighed, de magisk-religiøse forestillinger og hele tidens retshistorie.

Det hører med til billedet, at det tidlige 1700-tals retshistorie hidtil kun har været meget lidt beskrevet, så der var ikke meget forskning at bygge på. Emnet blev altså for stort, og jeg fandt ud af, at jeg var nødt til at få noget mere sammenhængende tid til videre fordybelse. Jeg var derpå så heldig at få et beløb til frikøb fra Det humanistiske Forskningsråd – to år til at arbejde med 1700-tallets retshistorie. Og så opstod spørgsmålet om – nu fik jeg jo virkelig meget materiale op under neglene – hvordan jeg skulle formidle den brede undersøgelse, samtidig med at jeg havde den her konkrete historie om natmændene, som havde så store formidlingsmæssige fordele. Hvordan skulle jeg gribe det an? Jeg overvejede selvfølgelig at skrive én stor bog, og så lægge natmandshistorien ind i den som et eksempel på tidens uærlighedsforestillinger. Men efterhånden kom jeg frem til, at det ikke duede.

For mig at se er historiefaget, som en del af den humanistiske forskning, splittet imellem faghistorisk fordybelse og så formidling af forskningsresultaterne. Man er nødt til at føre de kvalificerede faglige diskussioner i en meget snæver faghistorisk sammenhæng, hvor man kan forudsætte teorier og bestemte former for viden almindelig kendt, og hvor man følgelig kan komprimere sin fremstilling helt anderledes og komme dybere ned i de faghistoriske problemstillinger. Samtidig har faghistorikerne en anden empirisk interesse end den almindelige historieinteresserede læser. Faghistori-

kerne kender i forvejen en stor del af empirien og er derfor mere interesseret i nye konkrete og faktuelle oplysninger. Faghistorikeren kræver altså et dokumentationsniveau, som andre historieinteresserede ikke er optaget af.

Samtidig hører det med til forsknings-traditionen inden for de humanistiske videnskaber, at formidlingen – anvendelsen – af nye videnskabelige resultater går via forskernes egne skriftlige fremstillinger. Det kan være i form af artikler og kronikker og i monografier af forskellig slags. Formidlingen er altså i sig selv en integreret del af det videnskabelige arbejde. Humanisten skal ikke kun arbejde forskningsmæssigt, men også delvis literært i og med, at han/hun skal skabe en videnskabelig tekst, som er så god, at læseren husker den og har en oplevelse ud af at læse den. Den skal kort sagt gøre indtryk. Det betyder, at vi som formidlere skal formidle vores viden på en måde, der går i spænd med menneskers måde at forstå ting på – og erhvervelse af viden går ofte via indlevelse i konkrete, menneskelige historier, som f.eks. den om natmændene. Vi husker tingene bedre, når den videnskabelige formidling ikke er pakket ind i lutter abstraktioner, men formidles via fortællinger om konkrete menneskers gøren og laden. Sproget og stilen er med andre ord en meget vigtig del af humanistens faglige værktøjskasse.

Var du bevidst om hvilken narrativ strategi, du ville benytte dig af, da du skrev "Natmandskomplottet"?

Ja, det var jeg. Det, der skete for mig i processen var, at jeg simpelthen ikke kunne formidle den lille natmandshistorie på de præmisser, den krævede, samtidig med at jeg skulle bearbejde og analysere det store retshistoriske materiale, jeg var kommet i besiddelse af. Derfor besluttede jeg først at skrive en traditionel historiebog, hvor jeg ikke pålagde

mig selv specielle formidlingsmæssige begrænsninger. Jeg ville redegøre for det materiale jeg havde fundet, arbejde så dybt med det, som jeg fandt nødvendigt, og argumentere for mine pointer i en faghistorisk kontekst.

Til gengæld skrev jeg så intet om natmandshistorien i denne store faghistoriske fremstilling, som siden blev til min disputats. Da jeg var blevet færdig med den store fremstilling og havde skrevet mig selv igennem, om man så må sige, og klargjort for mig selv hvad min holdning var til en række forskellige elementer, følte jeg mig i virkeligheden meget fri til at skrive natmandshistorien på en måde, hvor jeg ville lade fortællingen styre bogens struktur. Jeg ville kun tage lige præcis de ting med, som var nødvendige for at give fortællingen dens forklaringskraft, og jeg ville selvfølgelig også udnytte de narrative strukturer, der kunne styrke fortællingen. Så bogen er klassisk opbygget: Man får først præsenteret personerne og retssagen, de forbrydelser der er begået osv. Man får faktisk hele sagen rullet op til det punkt, hvor der skal fældes dom over natmændene. Når spændingen så er bygget op, gør jeg holdt, for nu skal vi forstå, hvad det var for en verden alt dette foregik i. Derpå tager jeg forskellige temaer op i en mellemfase og slutter efterfølgende af med, hvordan historien endte.

Det lyder meget enkelt. Så enkelt var det vel ikke i praksis? Jeg tænker især på det sproglige arbejde.

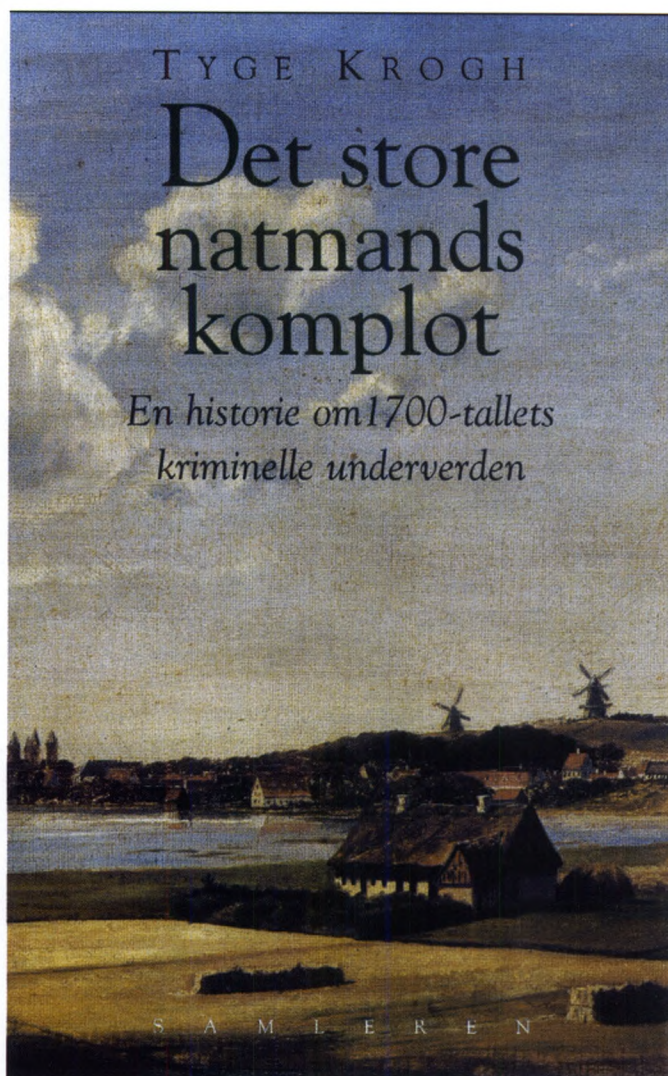
Jeg oplevede det som en mental frigørelse, at jeg allerede var kommet af med mine historiefaglige ambitioner i form af disputatsen. Nu var det ikke længere nødvendigt for mig at få de helt store perspektiver og retshistoriske sammenhænge med ind i fortællingen om natmændene. Det betød, at jeg med større frihed kunne fordybe mig i natmands-

fortællingens indre drama. Da jeg først havde fået afløb for det andet, var det heller ikke svært at skrive mere bredt og populært, og jeg var sådan set ligeglad med, hvor lang bogen blev. Jeg ville blot have dramatikken og suspensen med, ligesom jeg var bevidst om, at der skulle "farver" med. Hvad var det for en by, vi kom ind i? Hvordan var lugtene osv.?

Har bogen nogen forbilleder?

Jeg havde læst lidt af Clifford Geertz¹ og den slags, men jeg havde ingen egentlige forbilleder. Jeg havde f.eks. ikke læst forfattere som Carlo Ginzburg² eller Natalie Zemon Davis,³ da jeg skrev bogen. Men de var jo "derude" som eksempler på hvordan sådanne ting kunne gøres, selvom jeg ikke selv havde læst dem. Hvis vi endelig skal tale om forbilleder, var det faktisk mere den klassiske kriminalroman, der var mit ideal. I grunden ved vi jo godt, hvordan en historie skal skæres, opbygningen af et plot og det, at der skal mere til end bare plottet. Det er det, der skaber en god historie. Læseoplevelsen styrkes, når man både bliver underholdt og så får noget ekstra. Det er kombinationen af de to ting, der er interessant og som kendetegner en god bog. Men samtidig ville jeg ikke skrive ren fiktion.

Jeg var meget bevidst om, at den fascinationskraft min historie havde, var bundet op på at læseren troede, at det var en sand historie, at det virkelig var foregået. Hvis jeg skulle have skrevet noget, der ikke havde rod i virkeligheden eller som kunne være sket, men ikke var sket, så ville jeg have taget et dramatisk skridt, som fuldstændigt ville have ændret læserens syn på det jeg skrev, på hans eller hendes forventninger og krav til bogen. Jeg tror man kan sige, at mit sprog er rimeligt nøgternt. Det er ikke sprogligt sprudlende, og jeg vil tro, at læserens krav til sproget vil vokse, hvis man i stedet skriver fiktion.

Det store natmandskomplot udkom i efteråret 2001. Sammen med Palle O. Christiansens Lykkemagerne, der udkom året efter, hører den vel til de bedst kendte eksempler på 'den nye kulturhistorie' herhjemme. I bogen præsenteres læseren for en hidtil stort set ukendt underverden, hvor begreber som uærlighed og urenhed indtager en betydningsfuld plads. Natmændene levede af at skinde døde dyr og tømme latriner, og 'ordentlige' mennesker skyede dem som pesten. Til tider var de også indviklet i lyssky og kriminel virksomhed. Krogh demonstrerer, at det netop var den omgivende verdens sociale afsky, som gjorde det muligt for en række sjællandske natmænd i 1720'erne at opbygge et kriminel netværk, hvor man udvekslede stjalne heste fra store dele af Syd- og Vestsjælland.

Palle O. Christiansen har engang skrevet noget om vigtigheden af at kunne formidle fornemmelser af stoffet til læseren. Er det noget du har gjort dig nogle tanker om?

Ja, jeg har faktisk diskuteret det med Palle O. Christiansen, og jeg er enig med ham i, at man får en række fornemmelser, når man arbejder med et kildemateriale, men jeg mener på den anden side ikke, at det er så interessant for læseren

at få noget at vide om mine fornemmelser, med mindre jeg selv har gjort mig de fornemmelser klarere og undersøgt i hvilket omfang, jeg kan underbygge dem med kilder.⁴ Det betyder ikke, at de skal være fuldt underbygget. Der er ting, som ikke er helt klare, men som alligevel kan være så interessante, at de bør formidles. Jeg kan altså følge ham så langt, at man via fornemmelser nærmer sig forklaringer, som er vanskelige at doku-

mentere empirisk. Til gengæld mener jeg, at man er forpligtet til at dokumentere dem empirisk i det omfang, det kan lade sig gøre.

I "Natmandskomplottet" er forvalteren Niels Lind fra Kalundborg en af plottets hovedpersoner. I hvor høj grad er hans motiver til at gå ind i natmandssagen baseret på dine fornemmelser heraf, og i hvor høj grad på kilderne?

Jeg mener, at jeg har en række indicier for, at Niels Lind havde brug for en god sag og en succesoplevelse. På det tidspunkt, hvor Niels Lind tager natmandssagen op, står han selv midt i en række retssager, der truer med at ødelægge hans gode navn og rygte. Natmandssagen nyder kun fremme og bliver den kolossal store sag den bliver, på grund af den energi, som Niels Lind lægger i den – og hvorfor lægger han så den energi i den? Mit argument er, at han har behov for en vindssag for at reparere på sit ry og rygte. Der er rigtigt nok et stort element af 'fornemmelse' i denne udlægning, men jeg har gjort mig stor umage for at finde og fremlægge de indicier, der underbygger tolkningen. Når jeg fremstiller Niels Lind som et ubehageligt menneske – en skurk, så vil jeg dog gerne indrømme, at det i høj grad er baseret på min fornemmelse af ham. 'God' og 'ond'-karakteristikker er jo stærkt forsimplede helhedskarakteristikker, som sjældent holder for en nærmere undersøgelse, men alligevel vil man som læser gerne orientere verden i denne dikotomi. Narrativt har Niels Lind en meget betydningsfuld rolle som skurken i historien. Man laver aldrig en god historie uden en skurk. Skurken er det vigtigste, som min forlægger sagde til mig. Og skurken tillægges så forskellige ondsindede motiver. Her kommer vi over i nogle forklaringsmodeller, som spiller en stor rolle i fiktionsslitteraturen, men som man traditio-

nelt ikke beskæftiger sig med inden for faghistorie. I og med at Niels Lind spiller skurkerollen i historien, tangerer jeg nogle traditionelle fiktionslitteraturtemaer og forklaringer, og det er bl.a. det, der giver historien dramatik og karakter af en livshistorie. Jeg mener dog at jeg præsenterer læseren for de indicier, jeg har for min tolkning, og dermed tillader læseren selvstændigt at tage stilling.

Enkelte kritikere af bogen har fremhævet, at du ikke er konsekvent nok, at du altså ikke fører din kulturhistoriske analyse helt igennem, men blander genren med mere traditionelle historiske emner?

Jeg har ikke ønsket at skrive én bestemt slags historie.⁵ Jeg synes heller ikke man kan sige, at mikrohistorie kun kan skrives på én bestemt måde. Enhver litterær fremstilling er unik, såvel i sin fortælleform som i sin metode. Man kan selvfølgelig sagtens tale om mikrohistorie og den nye kulturhistorie som tendenser, og det enkelte værk vil selvfølgelig altid skulle fungere i dialog med de ismer og metoder, der nu engang er til rådighed. Jeg har f.eks. også en række socialhistoriske forklaringer med i min undersøgelse, og jeg synes de passer udmærket ind i fortællingen. Nogle har hævdet, at jeg fordyber mig alt for meget i retsapparatus udvikling i 1700-tallet, men jeg finder at netop en udredning heraf er relevant for historien og dens forløb, og derfor kan disse redegørelser ikke udelades, hvis man skal forstå historien. I 1732 skete der således en ændring af måden, hvorpå retssager finansieres, og denne ændring fik afgørende betydning for natmandssagens forløb – og eftersom det er helt afgørende, synes jeg, at det både er interessant og relevant. Så vidt jeg kan se, er natmandssagen simpelt hen den dyreste retssag i hele 1700-tallet. Men det er selvfølgelig ikke kulturhistorie, det er retshistorie.

Du har sagt et sted, at der er en lille historie, som duer til nogen ting og en stor historie, der duer til andre ting, og at kulturhistorien passer til de små ting. Kan kulturhistorie ikke være noget andet end mikrohistorie? Kan det ikke også bruges på den store historie?

Jo, klart. Jeg synes at der har været en tendens til, at mikrohistorien og ikke kulturhistorien er omtalt som prototypen på en ny form for historieskrivning. At den altså mere eller mindre burde erstatte anden historieskrivning. Der er selvfølgelig nuancer i det, men jeg mener, at der blandt yngre historikere og historiestuderende er en forestilling om, at man kan skippe den store historie og nøjes med de små historier. I det lys er min pointe, at den faghistoriske diskussion ikke alene kan lade sig binde til de indsigter, som mikrohistorien kan bidrage med. Men de kan selvfølgelig sagtens indgå som en del af den øvrige faghistorie.

Man kan ikke bare fravælge 'den store historie'. Den er efter min mening en del af den menneskelige måde at tænke på. Vi tænker alle inden for rammerne af større, forenkledte forestillinger om historien. Det er ligeledes en del af menneskets natur som et socialt væsen at kanonisere nogle opfattelser af virkeligheden og gøre dem til det fælles tankegods, som alle deler eller i hvert fald forholder sig til. 'Den store historie' repræsenterer vores fælles erindring og udgør den kanon af historiske begivenheder og fortolkninger af historien, som vi alle kender. Den er en uundgåelig del af vores måde at tænke på. Historiefagets formål er derfor at dokumentere, diskutere og kvalificere den fælles 'store historie', og man kan vel ligefrem sige, at 'den store historie' er historieforskningens primære slagmark.

Nogle historikere ser mikrohistorien som en fremgangsmåde – en særlig me-

tode – der i sig selv kan skabe nye erkendelser om fortidens forestillingsverden. Men det er kun til en vis grad rigtigt. Mit eget arbejde med natmandskomplottet kunne jo ikke stå alene. Jeg var nødt til at inddrage temaer fra 'den store historie' for at kunne placere natmandshistorien i sin rette historiske kontekst. Det var først, da jeg trak indsigterne fra min disputats ind i arbejdet med natmandsbogen, at jeg kunne gøre fortællingen interessant og relevant. Således får læseren af natmandsbogen både en indlevelse i nogle konkrete personer – tidens, stedets og handlingens enhed, og samtidig får de præsenteret det vingesus, at historien er 'ny' i den forstand, at den reviderer 'den store historie' om 1700-tallets første halvdel. Jeg mener faktisk, at en meget stor del af læseoplevelsen lige præcis er denne oplevelse af, at bogen også kommenterer 'den store historie'. Det er i virkeligheden det centrale ved den mikrohistoriske metode.

Det er i øvrigt typisk, at diskussionen om både min og Palle O. Christiansens bog *Lykkemagerne* er gået på fremstillingerens form og den lille historie, men ikke på de generelle ideer, som vi har fremsat om de perioder, vi beskriver.⁶ Og det er jo ikke nødvendigvis fordi anmelderne har været enige med os i vore udlægninger af fortiden, men de har vel ment, at det ikke var tiden og stedet at tage nuancerne i den diskussion op. Mikrohistorien egner sig ikke til de klassiske, faghistoriske diskussioner. Der er ingen anmeldere, som har diskuteret relevansen af de periodekarakteristikker og nye begreber, som min og Palle O. Christiansens bøger indeholder. Hvorfor ikke? For mig at se er årsagen den indlysende, at ingen af bøgerne egentlig dokumenterer deres overordnede påstande. Deres dækningsgrad uden for de konkrete små historier forbliver postuler. Man må enten tro os på vores fine

doktorgrader eller læse andre af vores bøger, som dokumenterer de overordnede påstande langt bedre.

Hvordan vil du så betegne din disputats? Er det kulturhistorie?

Ja for en stor del er det, for jeg forfølger en række kulturhistoriske problemstillinger. Jeg forsøger at drive den pointe igennem, at der sker en erkendelsesmæssig udvikling hos samfundseliten omkring deres syn på strafferetsplejen. Pointen er, at denne elites forestilling var dybt præget af nogle magisk-religiøse grundanskuelser, som de med tiden mere og mere ønskede at distancere sig fra, men også at disse grundanskuelser var så dybt indvævede i hele samfundets magtstruktur og kirkens religiøse forkyndelse, at man havde meget store vanskeligheder med at vikle sig ud af det. Jeg forsøger at isolere nogle kulturelle elementer, som ikke blot kan reduceres til politik, økonomi og sociale forhold, men som netop er kultur og mentalitet. En anden pointe er, at der i flere tilfælde er tale om en udvikling præget af tilfældigheder, og som derfor modsiger flere af de store forkromede strukturforklaringer. Men samtidig beskriver jeg selvfølgelig også hele retsapparatet, dets økonomiske, politiske og fysiske, konkrete væren.⁷

Men er det så ikke også kulturhistorie, for det er vel ikke formidlingsformen der afgør, om vi har at gøre med kulturhistorie?

Jeg synes ikke det er så vigtigt, hvilken 'isme' man placerer den i. Det, som har været spændende for mig, har været 1700-tallets erkendelsesmæssige udvikling. Den er meget grundigt beskrevet i bogen. I den traditionelle retshistorie er det nogle filosofiske "helte", som tager de store skridt. I den danske 1700-tals retshistorie er det Andreas Hojer,

Peder Kofod Ancher og Henrik Stampe. Jeg har ønsket at se bag om deres tekster og betragte deres praksis. Den filosofiske historie har jo i høj grad fokuseret på teksterne, hvor jeg til gengæld ser på de faktiske domme, hvor man beslutter at slå andre mennesker ihjel. De er i sig selv vidnesbyrd, der kan betragtes som ekstraudtalelser om, hvordan disse folk i grunden tænkte. I spændingsfeltet mellem det udtalte og det handlede befinder der sig en skjult mening, en skjult forståelse, som ikke fuldt ud artikuleres i det skrevne. Det er for mig at se bestemt kulturhistorisk at angribe den traditionelle filosofiske historie med de materialiteter, som alt for ofte skydes i baggrunden. Gode historier er som regel hybrider mellem flere slags historie.

Hvordan er dit indtryk ellers af den kultur- og socialhistoriske forskning i Danmark?

Det er mit indtryk, at den nye kulturhistorie har vundet stor udbredelse i Danmark i de senere år. Samtidig synes jeg dog, at der er et problem omkring de kulturhistoriske analysers gennemslag i den store historie, hvis vi skal formulere det på den måde. Problemet er måske, at det først og fremmest er de nye metoder og teorier, mere end det er selve den nye empiriske viden, som fascinerer så mange ved kulturhistorien.

Desuden er det et problem, at man ikke systematisk kan opsøge den slags historier, som mikrohistorien dyrker. Man opdager dem næsten altid ved en ren tilfældighed. Hvis vi tager mit eget eksempel med natmandshistorien, så var det jo et rent held at jeg fandt den, og det skete kun, fordi jeg af anden grund havde som arbejdsopgave at gennemarbejde meget store mængder kildemateriale. Det var altså tilfældigheden, der gav mig muligheden. Man går ikke bare ned på et arkiv og finder den slags sager.

Man kan ikke forvente at finde materiale, som har den kompleksitet, der gør en sådan historieskrivning mulig. Jeg kunne derfor ønske mig, at man i højere grad vendte sig mod en diskussion af emner og temaer – kulturhistoriske temaer – i stedet for at være så fokuseret på analysemetoderne.

Den fascination, som har båret begejstringen over den nye kulturhistorie, er en fascination af metoderne, og det gør forskningen kildestyret. Det ville nok være gavnligt for den kulturhistoriske interesse, hvis man havde flere faglige debatter om de kulturelle temaer. Temaerne belyser jo bedre end metoderne, hvordan vi skal forstå de tidligere samfund. Det er temaerne, der skal bidrage til den store historie.

Du efterspørger i virkeligheden kulturhistorie på den store historie og de små historier som eksotiske småekskurser ud i noget andet, noget til at krydre det hele lidt med?

Det er rigtignok mere systematiske kulturhistoriske indsigter, jeg efterspørger i den nuværende situation, men det gør ikke mikrohistoriske studier mindre vigtige. Mikrohistorien er uovertruffen til at anskueliggøre fortiden og gøre den nærværende for læseren, og desuden har den stor betydning i forskningsprocessen. Man kan beskrive en forskningsproces som bestående af tre dele, nemlig for det første i at få ideer til og 'fornemmelser' af hvordan historien skal forstås, for det andet i at afprøve og dokumentere sådanne indsigter, og endelig for det tredje i at formidle indsigterne. Mikrohistorierne har stor betydning for at inspirere forskerne til nye forståelser, og de er gode til at formidle disse forståelser, men efterprøvningen og dokumentationen foregår nødvendigvis i et større og mere kompliceret farvand end den mikrohistoriske lokalitet. Jeg synes ikke

det formindsker mikrohistoriens betydning at påpege, at den lever i symbiose med systematisk og problemorienteret faghistorie.

Noter

1. Berømt amerikansk antropolog, der med sit mest kendte værk *The Interpretation of Cultures* fra 1973 kom til at danne skole for en række, især amerikanske kulturhistorikere. Geertz' særlige kulturanalyse tager udgangspunkt i fortolkningen af mening, idet han går ud fra, at menneskets handlinger, uanset hvor irrationelle de kan forekomme iagttageren, altid indebærer en bestemt mening, som det er kulturforskerens opgave at analysere sig frem til. Antropologen og kulturhistorikeren skal derfor via fortolkning af handlinger og ideer finde frem til disses særlige mening eller betydning.
2. Italiensk historiker, som især er kendt for bogen *Il formaggio e i vermi. Il cosmo di un mugnaio del '500* fra 1976 (engelsk oversættelse: *The Cheese and the Worms. The Cosmos of a Sixteenth-Century Miller* (1976), der er en næranalyse af en italiensk møller, Menochchio, som i 1500-tallet prædikede sin egen særlige udgave af kristendommen. Han blev senere forfulgt af den katolske kirke som kætter. Det er Ginzburg, der står som den fremmeste eksponent for den særlige italienske retning inden for kulturhistorien, der kaldes *microstoria* eller mikrohistorie.
3. Amerikansk kulturhistoriker, som især er kendt for bogen om den franske bonde Martin Guerres forsvinden og genopdukken i 1500-tallets Frankrig. Bogen, som udkom på dansk i 2001 som *Historien om Martin Guerre* er både blevet filmatiseret og opsat som musical. Davis bygger i i høj grad på indsigterne fra Clifford Geertz' fortolkende antropologi.
4. Palle O. Christiansen: *Fornuft og fornemmelse. Feudale bønders liv og den etnologiske beskrivelse*, Dugnad. Tidsskrift for etnologi nr. 1, 1992.
5. Anmeldelser af *Det store natmandskomplot*, se f.eks.: Palle O. Christiansen: *Det store natmandskomplot. Omkring rekonstruktion og formidling af en fortidig underverden*, *Fortid og Nutid* bd. 2, 2001; Peter Henningsen: *Historisk empati: Tyge Krogh og de sjællandske natmænd, 1066*. Tidsskrift for Historie nr. 3, 2000 samt Henrik Horstbøll i *Folk og Kultur* 2002 og Nina Koefoed i *Historie* bd. 1, 2001.
6. Palle O. Christiansen: *Lykkemagerne. Gods og greve, forvalter og fæster i 1700-tallets verden*, 2002.
7. Anmeldelser heraf kan bl.a. findes følgende steder: *Historisk Tidsskrift* bd. 100, hf. 2, 2000; *Historie* bd. 2, 2000; Hans Henrik Appel: "Thi Blood raaber alt efter Blood". Om Tyge Kroghs disputats: "Oplysningstiden og det magiske. Henrettelser og korporlige straffe i 1700-tallets første halvdel", *Fortid og Nutid* bd. 3, 2000; Alex Wittendorff: *Straffe, kristendom og erkendelse, 1066*. Tidsskrift for Historie nr. 4, 2001 og Henrik Horstbøll i *Folk og Kultur* 2002.